ТЫЗЭКЪОТМЭ – ТЫЛЪЭШ!

Адыгэ макъ

Голос адыга

1923-рэ илъэсым гъэтхапэм къыщегъэжьагъэу къыдэкIы

№ 14 (21027)

2016-рэ илъэс

БЭРЭСКЭШХУ

ЩЫЛЭ МАЗЭМ и 29-рэ

къыхэтыутыгъэхэр зэкIэ нэмыкI къэбархэр тисайт икъугъотэщтых

WWW.ADYGVOICE.RU

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

ПАРЛАМЕНТЫМ ИЯ LV-рэ ЗЭХЭСЫГЪУ

ГумэкIыгъо шъхьаIэхэр

Тыгъуасэ, щылэ мазэм и 28-м, АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм ильэсэу къихьагъэмкIэ апэрэ зэхэсыгъо иIагъ.

Ащ хэлэжьагъэх АР-м и Премьер-министрэу КъумпIыл Мурат, федеральнэ инспектор шъхьаIэу ЛIыIужъу Адамэ, АР-м и Апшъэрэ хьыкум и Тхьаматэу Трэхъо Аслъан, Конституционнэ хьыкумым и Тхьаматэу ЛIыхьэтыкъо Аскэр, федеральнэ ыкIи республикэ къулыкъухэм, ведомствэхэм япащэхэр. Зэхэсыгъор зэрищагъ АР-м и Парламент и Тхьаматэу Владимир Нарожнэм.

Повесткэм пстэумкIи Iофыгъо 42-рэ щыгъэнэфэгъагъ. ЗэкIэмэ апэ АР-м и Парламент икIыгъэ илъэсым Iофэу ышIагъэр зэфахьысыжьыгъ. Ащ фэгъэхьыгъэ докладэу Владимир Нарожнэм къышIыгъэм къызэрэщиIуагъэмкIэ, ильэсым къыкIоцI зэхэсыгъо 11 яIагъ, закони 115-рэ, постановление 236-рэ ахэм аштагъ. Республикэм изакъоу зэшIуихын ымылъэкIыщт Iофыгъо зэфэшъхьафыбэхэм афэгъэхьыгъэ хэбзэгъэуцугъэхэм, джэпсалъэхэм кIэщакIо афэхъугъэх, федеральнэ органхэм ахэр алъагъэIэсыгъэх. Депутатхэм яIофшIэн республикэм и ЛIышъхьэ лъэшэу къызэрэхэлажьэрэр Парламентым ипащэ мыщ дэжьым къыщыхигъэщыгъ. «Парламент сыхьатхэм» къатегущыIэзэ, хэбзэIахьхэм якъэугъоин, бюджетым къыхэлъхьагъэ хъурэм, Краснодар псыIыгъыпIэм гумэкIыгъоу къыздихьыхэрэм, медицинэм, чIыгу Iахьхэм ятын, нэмыкI лъэныкъохэм япхыгъэхэр ахэм зэращызэхафыгъэхэр къыIуагъ. Социальнэ Iофыгъохэр сыдигъокIи депутатхэм апшъэрэхэм ащыщ зэрашIыхэрэр, ащ къыпкъырыкIыхэзэ 2016-рэ илъэс бюджетыр зэраштагъэри Парламентым и Тхьаматэ къыхигъэщыгъ.

Нэужым Ирина Жидких АР-м и Конституционнэ хьыкум исудьяу гъэнэфэгъэным тегущыIагъэх, шъэф шIыкIэм тетэу амакъэхэр фатыгъэх ыкIи дырагъэштагъ. Ахэм «Парламент сыхьатыр» къакIэлъыкIуагъ. ГъогурыкIоныр щынэгъончъэным фэшI зэшIохыгъэ хъугъэхэм, тапэкIэ унаIэ зытебгъэтын фаехэм ар афэгъэхьыгъагъ. Мы IофымкIэ докладхэр къашIыгъэх АР-м псэолъэшIыныммкIэ, транспортымкIэ, псэупIэ-коммунальнэ ыкIи гъогу хъызмэтхэмкIэ министрэ игуадзэу Хьаткъо Рэмэзанэ, гъэсэныгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ министрэу Хъуажъ Аминэт, УФ-м и МЧС АР-мкIэ и ГъэIорышIапIэ ипащэу ХьацIыкIу СултIан, АР-м и МВД ГИБДД-мкIэ и ГъэIорышIапIэ ипащэу Александр Курпас. Республикэм игъогухэм язытет, ахэм ягъэцэкIэжьынкIэ ыкIи яIыгъынкIэ зэшIохыгъэ хъугъэхэм, джыри гумэкIыгъоу щыIэхэм, гъогухэм хъугъэ-шIагъэу атехъухьэхэрэр нахьыбэрэмкIэ къызхэкIыхэрэм, ахэм ахэкIуадэрэр нахь макIэ хъуным фэшI шIэгъэн фаехэм, нэмыкIхэм ахэр къатегущыIагъэх.

Докладхэм ауж депутатхэм упчIэхэр бэу къатыгъэх. Рулым кIэрысынхэм ифитыныгъэ къязытырэ еджапIэхэм яIофшIэн ахэр нахьыбэу зыгъэгумэкIыщтыгъэхэр. Водительхэр зэрагъэхьазырхэрэм, егъэджэн Iофхэр зэрэзэхэщэхэрэм уагъэрэзэнэу зэрэщымытыр къыхагъэщыгъ. Гъэсэныгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ министрэмрэ ГИБДД-м ипащэрэ афэгъэзагъэу предложение зэфэшъхьафхэр къахьыгъэх, нахь пхъашэу а еджапIэхэр ауплъэкIунхэу къараIуагъ.

Пэтхъу-Iутхъумрэ гриппымрэ республикэр зэрэзэлъакIугъэр къыдальытэзэ, ащ фэгъэхьыгъэ Iофыгъор, повесткэм щымыIэгъэу, депутатхэм къыхалъхьагъ. «Парламент сыхьатым» ыуж ащ тегущыIагъэх. АР-м псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ иминистрэу Мэрэтыкъо Рустем зэрэщигъэгъозагъэхэмкIэ, пстэумкIи нэбгырэ 7737-мэ пэтхъу-Iутхъур е гриппыр къяузыгъэу агъэунэфыгъ. Ахэм ащыщэу 270-р ары гриппыр къызэолIагъэр. Мы илъэсыр къызихьагъэм къыщыублагъэу пневмониемрэ гриппымрэ апкъ къикIыкIэ нэбгырэ 11 дунаим ехыжьыгъ. Министрэм къызэриIуагъэмкIэ, пневмонием къеузыгъэу зэгуцафэхэрэр Адыгэ республикэ клиническэ ыкIи кIэлэцIыкIу сымэджэщхэм елбэтэу къаращэлIагъэх, нэмыкI узхэм зыщяIэзэхэрэ отделениехэм ащыщхэри къаунэкIыхэзэ ахэр ачIагъэгъолъхьагъэх. ЦIыфхэм зэряIэзэщтхэмкIэ сымэджэщхэм щыкIагъэ зыпари яIэп, пэтхъу-Iутхъум ыкIи гриппым апэшIуекIорэ IэзэгъуI уцхэр аптекэхэми икъоу къатыралъхьагъэх, маскэ мин 240-рэ джыри къащагъ. Уасэхэр аптекэхэм дамыгъэкIоенхэм зэрэлъыплъэхэрэр, прокуратурэри ащ къызэрэхагъэлажьэрэр министрэм къыIуагъ.

Нэужым депутатхэм яупчIэхэм джэуапхэр къаритыжьхэзэ, непэ Iофхэр нахьышIу хъугъэхэу, мы узхэр къызэузыхэрэм япчъагъэ къыщыкIагъэу зэрагъэунэфыгъэр, аущтэу блыпэ мафэм нэс цIыфхэм, гъэсэныгъэм иучреждениехэр къызэрэзэIуахыжьыщтхэр, ау медицинэм иIофышIэхэм амыуплъэкIугъэу зыпари ахэм зэрачIамыгъэхьащтыр къыIуагъ.

Нэужым лъэныкъо зэфэшъхьафхэм афэгъэхьыгъэхэу законхэм, законопроектхэм депутатхэр атегущыIагъэх, аштагъэх.

ХЪУТ Нэфсэт.

Сурэтхэр Iэшъынэ Аслъан тырихыгъэх.

Хэбзэгъэуцугъэр къэухъумэгъэныр

Адыгэ Республикэм и Прокуратурэ иколлегие тыгъуасэ зэхэсыгъоу иIагъэм мы структурэм икъулыкъухэм блэкIыгъэ илъэсым Iофэу ашIагъэм изэфэхьысыжьхэр щашIыгъэх, 2016-рэ илъэсымкIэ пшъэрылъхэр щагъэнэфагъэх.

IофтхьабзэмI хэлэжьагъэх УФ-м и Генеральнэ прокурор игуадзэу Сергей Воробьевыр, федеральнэ инспектор шъхьаIэу ЛIыIужъу Адамэ, АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхьаматэу Владимир Нарожнэр, республикэм и Премьер-министрэу КъумпIыл Мурат, хэбзэухъумэкIо къулыкъухэм ялащэхэр.

Зэхэсыгъом ипэублэ УФ-м и Генеральнэ прокурорэу Юрий Чайка иунашъокIэ Руденкэм имедаль зыфагъэшъошагъэ Тэхьутэмыкъое районым ипрокурорэу ТхьакIущынэ Мурат къэзэрэугъоигъэхэр фэгушIуагъэх.

КъумпIыл Мурат пэублэ псалъэ къышIызэ, бзэджэшIагъэхэм апэшIуекIогъэным фэшI блэкIыгъэ илъэсым республикэм ипрокуратурэ икъулыкъушIэхэм IофышхоI зэрашIагъэр, ащкIэ ахэм зэрафэразэхэр къыIуагъ.

— КъэралыгъомI ыкIи цIыфхэм яфитыныгъэхэр къэухъумэгъэнхэр пшъэрылъэу зыфэзыгъэуцужьырэ институт шъхьаIэхэм прокуратурэр зэу ащыщ, — къыIуагъ АР-м и Правительствэ и Тхьаматэ. — ПсэупIэ-коммунальнэ хъызмэтым, бюджетым, гъэсэныгъэм ыкIи псауныгъэр къэухъумэгъэным яIофыгъохэр зэшIохыгъэнхэм, федеральнэ хэбзэгъэуцугъэм къыгъэнэфэрэ лъэныкъо пстэури гъэцэкIэгъэным блэкIыгъэ илъэсым прокурорхэм анаIэ тырагъэтыгъ. Джащ фэдэу цIыфхэр социальнэу къэухъумэгъэнхэм, ахэм яфитыныгъэхэр зэтегъэуцожьыгъэнхэм мэхьанэшхо ратыгъ. ГущыIэм пае, пэтхъу-IутхъумкIэ ыкIи гриппымкIэ сымаджэ хъугъэхэм агъэфедэрэ медицинэ маскэхэу соми 5 зыуасэхэр сомэ 50-м ехъукIэ аптекэхэм ащэу къыхэкIыгъ. Мы Iофыгъом прокуратурэм ынаIэ тыридзагъ ыкIи гумэкIыгъор дэгъэзыжьыгъэ хъугъэ. Непэрэ мафэм ехъулIэу сымэджэщхэм, аптекэхэм аIэкIэлъын фэе Iэзэгъу уцхэр афекъух, медицинэ маскэхэм ауаси зэтеуцожьыгъ. 2016-рэ илъэсыр зэрэкIиныщтыр зэкIэми дэгъоу къыдгурэIо, ау тызэгъусэу Iоф зэдатшIэмэ, зэкIэри зэшIотхыщт, социальнэ пшъэрылъхэр дгъэцэкIэщтых.

Нэужым АР-м ипрокурор шъхьаIэу Василий Пословскэм илъэсым изэфэхьысыжьхэр къышIыгъэх, тапэкIэ анахьэу анаIэ зытырагъэтыщт лъэныкъохэр къыгъэнэфагъэх. Ащ къызэриIуагъэмкIэ, 2015-рэ илъэсым ахъщэ къолъхьэ тын-Iыхыным епхыгъэ бзэджэшIагъэу прокурорхэм къыхагъэщыгъэр процент 17-кIэ нахьыбэ хъугъэ. Терроризмэм ыкIи экстремизмэм апэшIуекIогъэныр, цIыф къызэрыкIохэм яшъхьафитыныгъэрэ яфитыныгъэхэмрэ къэухъумэгъэнхэр, лъэпкъ ыкIи дин зэгурыIоныгъэр гъэпытэгъэныр, бзэджэшIагъэ зезыхьагъэхэр къыхэгъэщыгъэнхэр ыкIи ахэм атефэрэ пшъэдэкIыжьыр ягъэхьыгъэныр — джары япшъэрылъ шъхьаIэхэу прокурорым къыгъэнэфагъэхэр.

АР-м и Прокуратурэ ипшъэрылъхэр зэригъэцакIэрэм уасэу фишIырэм, тапэкIэ къулыкъушIэхэм анахьэу анаIэ зытырагъэтын фаехэм къащыуцугъ УФ-м и Генеральнэ прокурор игуадзэу С.Воробьевыр.

ТХЬАРКЪОХЪО Адам.

ГУМЭКIЫГЪОХЭР

Хэти ипшъэрылъ ыгъэцэкIэн фае

Демографием ылъэныкъокIэ 2015-рэ илъэсым Iофхэм язытет, зидунай зыхъожьыгъэхэм япчъагъэ зыфэдизым, ар нахь макIэ шIыгъэным пае шIэгъэн фаехэм защытегущыIэгъэхэ межведомственнэ комиссие мы мафэхэм Мыекъуапэ щыкIуагъ. Ар зэрищагъ Премьер-министрэм игуадзэу Наталья Широковам.

Зэхэсыгъом хэлэжьагъэх АР-м псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ министрэу Мэрэтыкъо Рустем, ащ иапэрэ гуадзэу Галина Савенковар, Адыгэ Республикэм IофшIэнымкIэ ыкIи социальнэ хэхъоныгъэмкIэ иминистрэу Осмэн Альберт, нэмыкIхэри.

Галина Савенковам къызэриIуагъэмкIэ, 2015-рэ илъэсым сабый 5613-рэ Адыгеим къыщыхъугъ. Ар 2014-рэ илъэсым егъэпшагъэмэ, нэбгырэ 79-кIэ нахь макI.

— Зидунай зыхъожьыгъэхэм япчъагъэ 2014-рэ илъэсым егъэпшагъэмэ, нэбгыри 104-кIэ нахь макI, — къыIуагъ министрэм игуадзэ. 2015-рэ илъэсым нэбгырэ 5841-мэ ядунай ахъожьыгъ. Галина Савенковам игущыIэ къызэрэщихигъэщыгъэмкIэ, гъогу хъугъэ-шIагъэхэм ахэкIуадэрэм ыкIи адэбз узым ыпкъ къикIыкIэ зидунай зыхъожьыхэрэм япчъагъэ «гъогу картэм» къыгъэнэфагъэм нахьи нахьыб. Ахэр джыри нахь зыдэлэжьэнхэу къыхагъэщырэ лъэныкъохэм ащыщых.

ГухэкI нахь мышIэми, жэргъэузым ыпкъ къикIыкIэ зидунай зыхъожьыхэрэм япчъагъэ 2015-рэ илъэсым хэхъуагъ. 2014-рэ илъэсым мыщ нэбгырэ 37-рэ илIыкIыгъагъэмэ, блэкIыгъэ илъэсым а пчъагъэр нэбгырэ 41-м нэсыгъ. Къыхэгъэщыгъэн фае 2015-рэ илъэсым сабыеу зидунай зыхъожьыгъэхэм япчъагъэ, 2014-рэ илъэсым егъэпшагъэмэ, нахь макIэ зэрэхъугъэр.

Адыгэкъалэ ыкIи Теуцожь районым арыт сымэджэщхэм зэпхыгъэу Iоф зэрашIэрэм дакIоу, яврач шъхьаIэхэр зэхэсыгъом къырагъэблэгъагъэх. Непэрэ мафэм сымэджэщхэм яIофхэм язытет Наталья Широковам зыщигъэгъозагъ. ГумэкIыгъоу яIэхэр дагъэзыжьынхэм фэшI шIэгъэн фаехэм атегущыIагъэх.

Пэтхъу-Iутхъумрэ гриппымрэ республикэр зэрэзэлъаштэгъэр гумэкIыгъо шъхьаIэу щыIэхэм ащыщ. Джырэ уахътэ мы узхэм альэныкъокIэ эпидемиологие Iофхэм язытет межведомственнэ комиссиер тегущыIагъ.

ГигиенэмрэI эпидемиологиемрэкIэ республикэ Гупчэм къызэритырэмкIэ, 2016-рэ илъэсыр къызихьагъэм къыщыублагъэу пэтхъу-Iутхъумрэ гриппымрэ къызэузыгъэхэр нэбгырэ 7248-рэ мэхъу. Ахэм ащыщэу гриппыр — нэбгырэ 270-рэ. БлэкIыгъэ илъэсым пэтхъу-Iутхъу ыкIи грипп яIэу нэбгырэ 2479-рэ агъэунэфыгъагъ. Мы узхэм нэмыкI уз хьылъэхэр бэмэ хахых, пневмониер мыгъэ нэбгырэ 600-м ехъумэ къяузыгъ. Зэхэсыгъом къызэрэщаIуагъэмкIэ, «свиной гриппыр» къэолIагъэу нэбгыри 3-мэ, пневмонием ыпкъ къикIыкIэ 8-мэ ядунай ахъожьыгъ.

— Къэсымэджагъэхэр игъом медицинэ IэпыIэгъум къеджэнхэ фае, — игущыIэ къыщыхигъэщыгъ Мэрэтыкъо Рустем. — Ар замыгъэцакIэкIэ, узыр нахь хьылъэ, гъэхъужьыгъуае мэхъу. Сымаджэр Iэзэпlэ учреждением щагъэхъужьыным, ащ мыщынэу къэкIоным пае ищыкIэгъэ Iофтхьабзэхэр шъуашIэнхэ фае, — сымэджэщхэм япащэхэм закъыфигъэзагъ министрэм.

Пэтхъу-Iутхъум ыкIи гриппым апэшIуекIорэ ухъумэрэ медицинэ маскэхэмрэ аптекэхэм икъоу ателъхэмэ, а Iофым изытет зыфэдэм зэхэсыгъом щытегущыIагъэх. Мыщ АР-м и ЛIышъхьэ ежь ышъхьэкIэ зэрэлъыплъэрэр къыхагъэщыгъ. Iэзэгъэу ухэм ауасэ нахь дагъэкIоягъэу загъэунэфыкIэ, АР-м псауныгъэр къэухъумэгъэнымкIэ и Министерствэ «илиние плъыр» цIыфхэр теонхэ алъэкIыщт.

Мэрэтыкъо Рустем къызэриIуагъэмкIэ, ащ фэдэу министерствэм цIыфхэм зыкъыфагъазэу къыхэкIыгъ. ПсэупIэу зигугъу къашIыгъэм дэт аптекэм министерствэм иIофышIэхэр макIох, гумэкIыгъом идэгъэзыжьын дэлажьэх.

НэмыкI Iофыгъохэми зэхэсыгъом щатегущыIагъэх.

ГЪОНЭЖЬЫКЪО Сэтэнай.

ЧIЫФЭХЭР

Теубытагъэ джыри фашIыгъэп

2014-рэ илъэсым ахъщэ чIыфэ (кредит) хабзэм къыIызыхырэм Гупчэ банкым (ЦБ) ахъщэ тедзэу ратыжьын фаеу къафишIыщтыгъэр проценти 10,5-м тырищи, процент 17-м нигъэсыгъ. ЦБ-м ыуж итхэу нэмыкI банкхэми процентхэм къахагъэхъуагъ.

Кредит къаIызыхынэу тегушIухьэщтыгъэхэм япчъагъэ шIэхэу къыщыкIагъ, нэужым мэкIэ дэдэ хъугъэ. Ащ экономическэ кризисэу тикъэралыгъо зыхэтыр къылъыкIуагъ, цIыфхэм къалэжьырэ ахъщэми къыщыкIагъ. Янеущрэ мафэ зыфэдэщтыр амышIэу ахъщэ чIыфэхэри хабзэм къыIамыхыжьхэу хъугъэ.

Банкхэм къахэхъорэ мылъкум къыщыкIагъ. ЦIыфхэм къатыжьын фаеу, ау къафэмытыжьэу ателъыр сомэ миллиардым ехъу. Мазэ къэс къатыжьын фэе Iахьыр къафэмытыжьэу, уахътэр макIо, чIыфэхэм ахэхъо. Е чIыфэр зытебгъэкIыжьыщт, е уиунагъо къыщыбгъэкIэщт — джащ фэдэ чIыпIэ зэжъу кредит къаIызыхыгъэхэр зэрыуцуагъэхэр.

Къэралыгъом и Гупчэ банк ахъщэ чIыфэхэм атехъорэ процентхэр нахь макIэ зэрэшIыгъэнхэ фаер къеIо. Сбербанкым иправление итхьаматэу Г. Грефи ащ къыдырегъаштэ. ИлъэсыкIэр къимыхьэзи Гупчэ банкым процент 17-у чIыфэхэм къатырдзэрэр процент 11,5-м къынигъэсынэу къыIогъагъ,

Сбербанкми ащ фэдэ лъэкI иI. Сыда ащ цIыфхэм къафихьыщтыр? Аналитикхэм къызэраIорэмкIэ, ЦБ-р арэущтэу зызекIокIэ, нэмыкI банкхэми яставкэхэр къырагъэхыжьынхэу хъущт. Армырмэ банкхэм азыфагу щыкIорэ зэнэкъокъум банк нахь цIыкIухэр хэстхыжьыщтых, зиставкэ нахь макIэм ыдежь цIыфхэр кIохэу рагъэжьэщт. Мы IофхэмкIэ теубытэгъэ унашъо джыри щыIэп, охътэ благъэм ащ рыкIощтри къэшIэгъуае. Къихьэгъэ илъэсым ахъщэ чIыфэр игъом зыфэмытыжьыхэрэм фэгъэкIотэныгъэ горэхэр къафашIынхэу щытыгъ. Ахэр ахъщэ тедзэхэм, чIыфэхэр зыфэдизхэм, кредит «историер» ущIэпIыгъэ зэрэмыхъущтым афэгъэхьыгъэх.

Банкирхэми, аналитикхэми аIорэр зэтефэрэп. Непэ къаIуагъэр неущ къызэблахъужьы. ЦIыфхэм ягъот зэрэмакIэм къызэкIэу, ахъщэ чIыфэу аштагъэхэм къязымыгъэгъэзэжьышъущтхэр зэрэщыIэхэр гъэнэфагъэ. КПРФ-м хэт депутатхэр ащ фэдэ цIыфхэм IэпыIэгъу афэхъухэ ашIоигъу, ахэм банкхэм яставкэхэр къырагъэIыхыхэмэ, бэмэ яшIуагъэ якIынэу алъытэ.

УзщыгугъышIхон щымыIэми, ахъщэ чIыфэ инхэр зытелъхэм, сыд ишIыкIэми, ахэр агъэгъужьынхэмкIэ хабзэр къадеIэнэу угугъэнэу ары къэнэжьырэр. «ЗимыIэм янэ фэхьакIэжьырэп» аIуагъ цIыфхэм. Зимыамалыр ащ пае бгъэтIысыщта е псэупIэ закъоу иIэр тепхыщта? Мы Iофыгъом нэбгырэ миллион 12-у хабзэм ахъщэ чIыфэ къыIызыхыгъэхэр егъэгумэкIых. Ащ изэшIохын хабзэр ары зыпшъэ илъыр.

ШЪАУКЪО Асльангуащ.

ТУРИЗМЭР

ШIэхэу Египет къызэIуахыжьыщт

Нэбгырэ 321-рэ зэрыс лайнерэу А 321-р ошъогум къызыщагъэогъагъэм къыщегъэжьагъэу Египет иавиалиниехэм цыхьэ афамышIыжьы хъугъэ.

Зызыгъэпсэфынэу а къэралыгъом кIогъагъэхэр тэ тисамолетхэмкIэ къыращыжьыгъагъэх. УплъэкIунхэм къызэрагъэлъэгъуагъэмкIэ, лайнерыр къэзыгъэогъагъэр террористхэр ары.

Ащ ыуж тицIыфхэр Египет мыкIохэмэ зэрэнахьышIур къаралоIогъагъ, ясамолетхэри къагъэбыбынхэу фитыныгъэ яIэжьэп. Египет ипащэхэми цIыфхэр авиакатастрофэм зэрэхэфагъэхэр агу къеуагъ. Иаэропортхэмрэ иошъогу къухьэхэмрэ язытет ауплъэкIоу, цIыфхэм зыдырахьэрэ пкъыгъохэм нахьышIоу алъыплъэхэу хъугъэ. Джащ фэдэу IэкIыб хэгъэгухэм къарыкIыхэрэр къызщыуцухэрэ хьакIэщхэр, шхапIэхэр щынэгъончъэнхэм ылъэныкъокIэ нахь зэтырагъэпсыхьэх, афэсакъых. Ар Египет итуризмэ хъызмэт ипащэхэм мызэу, мытIоу къаIо, Урысыем щыщ зыгъэпсэфакIохэр ашIомыкIодынхэм зэрэпылъхэр къыхагъэщы.

Къэралыгъо Думэм испикерэу С. Нарышкиныр мы тхьамафэм Каир кIогъагъэ. Къэралыгъом ипащэрэ парламентым итхьаматэрэ аIукIагъ, хэгъэгуитIум ягъунапкъэхэр къызыщызэIуахыжьыщтхэ уахътэм тегущыIагъэх. Урысыем икIыгъэ цIыфхэр самолетыр къагъауи зэриукIыгъэхэр бгъуитIум язи фаеу зэрэмыхъугъэр, къэралыгъуитIуми язэпхыныгъэхэр зэпагъэунхэу зэрэщымытыр ягущыIэгъу къыщыхагъэщыгъ.

Арышъ, Москварэ Каиррэ Урысыем изыгъэпсэфакIохэм Египет зыщагъэпсэфыным фэгъэхьыгъэ Iофыгъор шIэхэу зэшIуахын алъэкIыщт. Илъэсэу икIыгъэм иаужырэ мафэхэм Урысые Федерацием Хургадэ консульствэ къыщызэIуихыгъ.

Египет туризмэмкIэ иминистрэу Хишам Заазу къызэриIогъагъэмкIэ, Урысыем иуцIыфхэр зыгъэпсэфакIо зыщымыкIохэрэ мазэхэм Египет сомэ миллион 250-рэ фэдиз зырыз мазэ къэс чIэнагъэу ешIы. Урысыеми ащ бэкIэ нахь макIэп шIокIодырэр, УФ-мкIэ туроператорхэм я Ассоциацие ивице-президентэу Д. Гориным мазэ къэс титурфирмэхэм сомэ миллион 200-м ехъу къаIэкIэмыхьажьэу къыIогъагъ. Тисамолетхэр Египет быбынхэр щынэгъончъэмэ аупльэкIунэу Росавиацием илыкIо куп Египет щыIагъ. Специалистхэм аэропортхэм Iоф зэрашIэрэр аупльэкIугъ, альэгъугъэм ыгъэрэзагъэх.

Къулыкъу зэфэшъхьафыбэ зыхэлэжьэрэ Iофыгъор шIэхэу агъэцэкIэн алъэкIыщт. Охътэ благъэхэм Египет тицIыфхэм къафызэIуахыжьыщт.

(Тикорр.).

ПСАУНЫГЪ

Джэнчым ар иамал

Гъомылапхъэу дгъэфедэхэрэм шIуагъэу ахэлъыр икъоу тымышIэу къыхэкIыми, узэригъэшхэкIырэм имызакъоу, псауныгъэмкIи федэу щымыт ахэм ахэтэп.

Ащ фэдэ гупшысэ уагъэшIы шIэныгъэлэжьхэм, народнэ медицинэм хэшIыкI фызиIэхэм къатхыхэрэм защыбгъэгъуазэмэ.

Медицинэ шIэныгъэм зэригъэунэфыгъэмкIэ, уимэфэ шхэгъухэм джэнчыр нахьыбэрэ ахэбгъахьэзэ пшIымэ, холестерин «дэеу» пьым хэлъыр нахь макIэ ешIы. Ащ ишIуагъэкIэ, гу-лъынтфэ уз уиIэным ищынагъо къыщэкIэ. Адыгэхэм джэнч лъэпкъ заулэ зэтырафы, тинахьыжъхэм а гъомылапхъэм чIыпIэ гъэнэфагъэ яIанэ щиубытыщтыгъ.

Хьарыхъу джэнчри (горохыр), гуузыджэнчри (чечевицэр), нэмыкI джэнч лъэпкъхэри, медицинэ шIэныгъэм къызэрэхигъэщырэмкIэ, пкъышъолым жъажъэу «ештэх». Ахэр клетчаткэкIэ баих, белокэу ахэлъыр былымытхъум хэлъым къыщимыгъакIэу ари диетологхэм къызэраIорэр. ЗэрэхъурэмкIэ, лым ычIыпIэкIэ джэнчыр нахьыбэрэ дгъэфедэ зыхъукIэ, былымытхъоу пкъышъолым хахьэрэр нахь макIэ мэхъу. Ары холестериныр ехиныр къызэхэкIырэри.

ШIэныгъэлэжьхэу мы гъомылэпхъэ лъэпкъым епхыгъэ ушэтынхэр зышIыгъэхэм къызэрахагъэщырэмкIэ, джэнчыр Къыблэ Азием ыкIи Средиземноморьем арысхэм лъэшэу агъэфедэ. «Мыхэм ащыпсэухэрэм ащыщэу гу-лъынтфэ узхэр къызыхагъэщыхэрэр бэкIэ нахь макIэх темыр къэралыгъохэм анахьи», — аIо шIэныгъэлэжьхэм.

(Тикорр.).

УишIэныгъэмэ, уигуетыныгъэ ахегъахъо

(КъызкIэлъыкIорэр щылэ мазэм и 28-м къыдэкIыгъэ номерым ит).

Выставкэ зэфэшъхьафыбэмэ язэхэфын бэ уахъти кIуачIи атыригъэкIуадэрэр. Ар Аслъан исэнэхьаткIэ ыкIи иIофшIапIэ пшъэрылъэу ыгъэцакIэрэмкIэ иIахьэу къычIэкIын. Сэ сшIогъэшIэгъонэу мыщи сыхэзыщагъэр ежь Кушъу Аслъан зилIэужыгъо цIыфым, итворческэ гъэхъагъэхэм, илIыгъэ, иIушыгъэ нэIуасэ зафэсшIыныр ыкIи сшIагъэмкIэ — зы адыгэлI шIагъокIэ нэмыкIхэми садэгощэныр ары. Пытэу къызгурыIуагъэр, джыри нахь куоу сыгупшысэзэ сызекIон фаеу сызышIыгъэр Аслъан зэрэцIыф къызэрэмыкIуагъэр, феджагъэу Iоф зэришIэрэ исэнэхьат атефэ дэдэу зэхэшIыкIышхо искусствэм зэрэфыриIагъэр, зэлъашIэу хъугъэ нэбгырабэмэ яеплъыкIэмэ атекIырэ ежь иеплъыкIэ шъхьафхэр иIэхэу ыкIи ицыхьэ ателъэу, мыщтэу ахэм ягугъу зэришIырэр арых, тхылъеджэр зыдыригъэгупшысэ шIоигъоу зыкъыфигъазэрэм фэдэу. Iуш, зэплъырэр еплъыхьапэ пхырыплъызэ, зэгъэпшэнхэр ышIхэзэ, зэфэхьысыжь куухэр ышIынхэ елъэкIы, зэджагъэр, ылъэгъугъэр, зэригъэшIэнэу игъо зыфифагъэр бэ — эрудит, узыкIырыплъмэ хъущт цIыфэу къыбгурэIо. Щысэ зытIу къэсIуагъэхэмкIэ: апэрэр, ПэтIыощэ Феликс исурэтхэу (бзылъфыгъэ пцIанэхэр къызщигъэлъагъохэу) «Черная ню» (н.20), «Рыжая ню», «Белая ню» (н.22), «Ню в мастерской (н.80), «Амазонка» (н.81) зыфиIохэрэм сызяплъым, нэмызIумыз сашIыгъагъ лъэпкъ художникышхом есымыпэсхэу, лъэпкъ еплъыкIэм пэшIуекIоу ар слъытэу ыкIи фэгуитIу сыфашIыгъагъ Феликс — сишIошIыкIэ, анахь художникышхоу тиIэм — «рагъэзыгъагъа ар дэдэу егъашIи Iэдэбныгъэшхо зыхэлъэу къырыкIорэ тибзылъфыгъэ арэу пчэгум къыримылъхьэмэ мыхъунэу?» сIуи... Джы Кушъум истатьяу «Дэхагъэм иеплъыкIэхэр» зыфиIорэм седжэмэ, ащ фэдэ сурэт къызтегущыIэрэр, ахэм яеплъыкIэ зэфэшъхьафитIу диалогэу ыкупкIри. ТIумэ язэу нахь тэрэз къэзыIорэр зэхэфыгъуаезэ, етIанэ Аслъан изэфэхьысыжь уIокIэ: «Сэ сишIошIыкIэ, дэхагъэмрэ дэгъумрэ уаригъэгупшысэн фае искусствэм». Iо хэлъэп, къыIуагъэм имэхьанэ купкI тэрэз шъыпкъ, ау... Сыда, пцIанэ хъумэ анахь дэхэ зэпытыныр шапхъэ хъугъа, лъэпкъ еплъыкIэри щыбгъэзыен фаеу къекIа? Тэрэз, ижъырэ урым (грек-элин) искусствэм искульптурэхэр цIыфым ыпкъ идэхагъэ ишапхъэхэу къыIуагъэм ишыхьатых! Ау, къызэрэсIуагъэу, бзылъфыгъэмкIэ анахьэу сыдигъуи дгъэлъапIэщтыгъэба шъырытыгъэр, намысым икъэухъумэн, пшъашъэр ипшъэшъапIэ итэу (целомудриер) дэкIон фэягъэба, ахэр зэрэзэтекIхэрэ еплъыкIэ ахэлъыгъэба адыгэмэ?.. ЕтIани, ащи зыгорэущтэу зебгъэуцолIэнэу пIуагъэми, гущыIэм пае, Феликс ибзылъфыгъэ пцIанэмэ сяплъыжьышъ, дэхэгъэшхокIэ къэпштэн дэдэ зи ахэслъагъорэп, дэхагъэм ишапхъэу ар плъытэ хъунэу озыгъаIоу... эллинмэ яискусстви есэгъапшэхэшъ, узщыукIытыхьапхъэу цIыфыпкъым щыщхэр зыгорэущтэу агъэбылъыщтыгъэх нахьыбэм аIэкIэ... мыдрэхэр... шъхьэихыгъащэх, угу щагъэкIыжьы къызышIоблъэу ыIуи къызыщытхъугъагъэу шIур ренэу ем зэрэщытекIорэм. Адыгэ чылипшI заулэу къэнэжьыгъэр Урыс-Кавказ зэо ужым пштэми, а охътэ кIэкIым къыкIоцI гур хэзыгъэткIукIын Iофыгъуи, пшъхьэ пагэу озыгъэIэтыни бэ къыхэфагъэр, чылэгъо шъхьаф пэпчъи ащ фэд. Тштэн Гъобэкъуае. Гъобэкъуаехэр агу теIункIэжьыхи, ыпэкIэ лъэпкъым къырыкIуагъэмкIэ зыгорэм агу зэребгъэшIызэ узыкIэхъопсыщтыгъэм...

> ***Илъэпкъ художникмэ тхылъхэр зисурэтхэмкIэ зыгъэкIэракIэхэу — анахьэу етIани, художественнэ произведениехэр — ахэтыр макIэ. Мэрэтыкъо Долэт ыуж анахьэу ахэм къахэщырэр Къат Теуцожь ары.***

Мары Аслъани нарт эпосым къыхэхыгъэ щысэкIэ тэ узэбакъо мыхъущт пчъэшъхьаIухэм зэрябакъоштыгъэхэр къызщиIорэр («Нартхэм» ия 5-рэ том къыхэхыгъэу, н. 162):

«Адыиф дахэ хьадагъэм хэтэу илI икъэ дэжь щытзэ, нарт Саусырыкъо къылъэгъуи, ыгу къырихьыгъэти, ощх къышIи, кIакIор теубгъуагъэу къекIуалIи, кIэкIо чIэгъым гъушъапIэм зыдчIигъэуцуи «къаIо-наIом хэмыхьэу... Саусырыкъо лIыгъэшъузыгъэкIэ Адыиф дэзекIуагъ». Ау ащи нахь гъэшIэгъоныжь къэтыр... Шъыпкъэмэ, «Адыиф илI кIэгъуфэкIэ лIыгъэшъузыгъэкIэ зэIумыкIагъэхэу щытыгъэти, кIэкIо чIэгъым къышIучIэкIи хьанцэр къыпхъотагъ, «Джынэс мы дунаим ишIуагъэ сыхэзыгъэныгъэр къычIэсхыжьыни хьэмэ язгъэшхын! — ыIуи, илI икъашъхьэ тыритIыкIы фежьагъ». КъаIо джы адыгэмэ ябзылъфыгъэмэ егъашIи Iэдэбныгъэшхо ахэлъыгъ Iуи... Тара тэрэзыр, сыда шэпхъэн фаер узыблэкIы мыхъущтэу?

Мы тхылъэу сыкъызтегущыIэрэм дэгъоу дэтыр зэкIэ къиIотыкIыгъуай, зы гъэзет статьям иамалэп ар. АслъанкIи шIоу къэпIон плъэкIыщтыр гъунэнчъэу щыт. Ау зы статья джыри сыкъыщымыуцун слъэкIыщтэп. Ар «Лъэпсэ пытэ зиIэ сурэтышI» зыфиIорэр ары (н. 281 — 286). Зы нэбгырэ фэд зыфэгъэхьыгъэр, купкIэу иIэри ары — Къат Теуцожь итворчеств. Ау статьям къыубытырэр бэ, зынэсырэр лъэпкъ искусствэм илъэныкъо заул — щыIэныгъэр зэкI, нахь тэрэзэу къэпIон хъумэ — ти Тыгъосагъэр, ти Неп, ти Неущыщтыр!

ГъэшIэгъоны щыIэныгъэр! ГъэшIэгъон дэд лъэпкъ пэпчъ итарихъ гъогуи, иIэкIоцI дунаий! Бэба тэри, адыгэхэм, тпэкIэкIыгъэр куоу темыIэбэхэу аужрэ илъэсишъэ зытIум нахь къэсымыубытыми, ащи щыIэныгъэм угу щызыгъэкIыни, угу езыгъэIуни бэ къыхафэрэр тилъэпкъ осэ икъу фэозыгъэшIэу.

Къедгъэжьэн М. Горькэм типшысэмэ шэн шъхьаIэу ахэгъэрэри, игъэмысэни ащ пае пагъэзыкIи, блэкIыгъэм агу къырамыгъэгъэцIыкIоу къэхъурэм дырагъаштэзэ рэхьатэу псэуных аIуи зэрэугъоихи зэдырагъаштэу щыIэкIакIэм къыхьыгъэ Iофыгъошхом — Октябрьскэ революцием, большевикмэ — адырагъаштэу аIуи В.И. Лениным письмэ фатхыгъ. Ау ащи къыубытыгъэхэп большевикмэ ялIыкIохэу, яIоф игъуазэхэу «краснэхэр» — граждан заом игъом, лажьэ зимыIэ нэбгырэ шъищ чылэм дащи, зэхэфыни, суди хэмытэу аукIыгъ. Гукъэошхо ащыхъугъэми а «краснэ терроркIэ» хъишъэм хэхьагъэр, акIуачIэ, яамал, язэчый къызэрихьэу хэбзакIэм фэлэжьэнхэр ащ пае къэнагъэп. Ар лъэпкъым игулъэшыгъэ, ипсауныгъэ ишыхьат, Горькэм зэриIуагъэу. Анахь бгъэхэлъ лъапIэу а лъэхъаным СССР-м иIагъэр къызфагъэшъошэгъэ ашуг цIэрыIоу Теуцожь Цыгъо къыдэкIыгъ мыщ. Ащ къыкIэлъыкIуагъэх тхакIохэу Iэшъынэ Хьазрэти, ГъукIэлI Нурбыий, Къат Теуцожьи, художник-модельер цIэрыIоу СтIашъу Юри, нэмыкIхэри.

> ***Лъэпкъ этнографическэ, краеведческэ музеим дакIоу, щыIэныгъэм къызэриушыхьатыгъэмкIэ, ятIонэрэ музейри тищыкIэгъэ дэдагъ ыкIи ащкIэ чыжьаплъэу, Iушэу къычIэкIыгъ ащ изэхэщэн чанэу хэлэжьагъэу ыкIи опсэуфэкIэ дэгъоу зезыщагъэу Кушъу Аслъан.***

Къатым итворчествэ къырыIуалIэрэмэ ащыщмэ такъыщыуцун. Тилъэпкъ художникмэ тхылъхэр зисурэтхэмкIэ зыгъэкIэракIэхэу — анахьэу етIани, художественнэ произведениехэр — ахэтыр макIэ. Мэрэтыкъо Долэт ыуж анахьэу ахэм къахэщырэр Къат Теуцожь ары. Кушъум къызэриIоу, Теуцожь Цыгъо ипоэмэу «Мафэкъо УрысбыйкIэ» къыригъажьи (диплом IофшIэн), етIанэ Тбилиси иеджэн щылъигъэкIуати, «Урысыем иеджапIэхэм къачIихыгъэ шIэныгъэхэу зэсэгъагъэхэм «курдж культурэмкIэ Кавказ культурэм иIэшIугъэ зэхишIэныр мэкIэ-макIэзэ акIыIу къызэхъум», Теуцожь Цыгъо ипроизведениехэм афэгъэхьыгъэ сурэтхэу ыпэкIэ Iоф зыдишIагъэмэ апидзэжьынэу рихъухьагъ амалыкIэхэр ыIэ къихьагъэхэу. Джащ тетэу, Кушъум игущыIэхэмкIэ, «дэгъоу зэгъэфэгъэ линогравюрэу «Псыхъоу Пщыщ», «Хьанахыкъо Къымчэрые дэжь» зыфиIохэрэр ышIыгъэх.

Кушъу Аслъан иеплъыкIэкIэ, «сурэтшIыным IэпэIэсэныгъэ къодыеп ищыкIагъэр. Гупшысэ куухэр, акъыл гъэтIылъыгъэ, гум икъэбзагъэ, шIэныгъэ инхэр, цIыфыр лъэныкъо шъхьаф езыщэлIэрэ гулъытэхэр»... ищыкIагъэх. Джахэр зэкIэ хэлъэу Теуцожьым ышIыгъэхэу пIощт исурэтхэр. ГущыIэм пае, теплъын «Псыхъоу Пщыщэм» исюжеткIи, идееу хилъхьэрэмкIи Кушъум къызэритхыхьэрэм: «Гогоныр зыIыгъ пшъашъэмрэ псыхъо чъэр къаргъоу пцел чъыгхэр зыхэуIубагъэмрэ къахэщырэ поэзием гумэкIыгъо къахалъхьэ нэпкъ зандэм къыIулъэдагъэхэ шыхэм, къолэбзыухэу шыухэм къагъэбырсырыгъэмэ къапыIукIрэ макъэри «зэхэохы». Къатым фэдэу уилъэпкъ тарихъ угу пхырыщыгъэн фае, лъэпкъым шIулъэгъу ин фыуиIэн фае ар къыбдэхъуным пае IэпэIэсэныгъэм фэшъхьафэу...

Ар ятIонэрэ циклагъэмэ, «щыIакIэм» Теуцожь Цыгъо фэдэу фиIуагъэмэ къапкъырыкIи, ежь Къатыр тидунай нэ чанкIэ зэрэхаплъэрэм непэрэ мафэр къэзыгъэлъэгъорэ ящэнэрэ циклэм къыфищагъ». Ащ хахьэрэмэ ащыщых: «Къоджэдэсхэр», «Джэныкъом дэжь», «ГъашIэм ичъыг». ЕтIанэ Щамсудинэ къыдигъэкIырэ адыгэ пшысэхэм Iоф адишIагъ.

Сыдрэ лъэныкъо фэбгъэзагъэми, апэрэ лъагъор хэпчыныр анахь хьылъ ыкIи анахь шIуагъэ зыпылъ Iоф. АщкIи Къат Теуцожь лъэпкъ искусствэмкIэ имэхьанэ уасэ фэшIыгъуай. «Линографиер, чеканкэр апэу адыгэ сурэтышIмэ къахихыгъ ыкIи игъэкIотыгъэу апэу акварелым Iоф дишIэнми ыуж ихьагъ».

«Адыгэ графикэр» зэраIорэм фэдэу (ащыгъум ащ Къатым имызакъоу, Тыгъужъ Мыхьамоди, ПэтIыощэ Феликси анахьэу щылажьэщтыгъэх) непэ «Адыгэ живопись» пIоныр джыри зэпеIэгорэп», «...живописыр зыщылэжьэрэ хьасэм тэ джыри текIуалIэ ныIэп», — ытхыщтыгъ Кушъу Аслъан илъэхъан фэгъэхьыгъэу. Джыри изы гухэкI искусствоведым Къат Теуцожь исурэтхэр зыдэт тхылъэу «Жъымрэ кIэмрэкIэ» зэджагъэу 1980-рэ илъэсым къыдэкIыгъэм фэгъэхьыгъэу ытхыщтыгъ:

«Непэ къызнэсыгъэм, гукъау нахь мышIэми, а зы тхылъыр ары тисурэтышIхэм ясурэтхэр дэтэу шъхьафэу къыхаутыгъэр». КъызшIосэгъэшIы Аслъан непэ зэрэгушIощтыгъэр, каталогэу «Теучеж Кат. Гармония и красота живописи», «Феликс Петуаш. Живопись, графика, коллаж, монументальное искусство» (Майкоп, ООО «Качество», 2014) зыфиIохэрэр къылъэгъужьыгъэхэмэ.

Апэрэ тхылъым живописым хахьэхэу Къатым исурэт 83-рэ дэт, ятIонэрэр Феликс иехэу — 88-рэ! Бырсыр Абдулахьи тиIэба шIуагъэ хэлъэу живописым щылажьэу! — «Адыгэ графикэр» пIоным фэдэ къабзэу «Адыгэ живописыр» пIоныри къылэжьыгъэу, зэпеIэхэу хъугъэхэу сэлъытэ. Къатым итхылъ графикэмкIи иIофшIэгъакIэхэр дэтхэми, живописыр къебэкIы. ФеликскIи джащ фэд, ау бай дэд ащ итхылъ жанрэ зэфэшъхьафмэ алъэныкъокIи, сэ сишIошI пытэкIэ, дэгъугъэм ылъэныкъокIи!

Сэ сыискусствоведэп, сиеплъыкIэхэмкIэ сыхэукъони слъэкIыщт, осэ гъэнэфагъэ къястыным блэкI имыIэу сыфэхьазырэу зыслъытэжьырэп, ау, сишIошIкIэ, ПэтIыощэ Феликс гобгъэуцон дэдэ тиIэп, сыдрэ лъэныкъокIи иIэпэIэсэныгъэ ащ ин дэд, имэхьанэкIэ тиреспубликэ цIыкIу чыжьэу, чыжьэу икIэу!

Джыри къэсIон фаеу слъытэрэр — мы тхылъитIоу зигугъу къэсшIыгъэхэм якъыдэгъэкIын кIэщакIо фэхъухи ар зыпшъэ ифагъэхэр КъокIыпIэм щыпсэурэ лъэпкъхэм яискусствэхэмкIэ Къэралыгъо музееу Мыекъуапэ дэтымрэ ыкIи ащ иIэшъхьэтетхэу Кушъу Нэфсэт, игуадзэу Пэнэшъу Руслъан арых. АщкIэ инэу уафэрэзэныр къалэжьыгъ. Ситхыгъэ зэрэсыухыжьы сшIоигъор — лъэпкъ этнографическэ, краеведческэ музеим дакIоу, щыIэныгъэм къызэриушыхьатыгъэмкIэ, ятIонэрэ музейри тищыкIэгъэ дэдагъ ыкIи ащкIэ чыжьаплъэу, Iушэу къычIэкIыгъ ащ изэхэщэн чанэу хэлэжьагъэу ыкIи опсэуфэкIэ дэгъоу зезыщагъэу Кушъу Аслъан. Ащ уфэрэзэныр, лъытэныгъэ фэпшIыныр ифэшъуаш.

Гуапэ сщымыхъун слъэкIырэп ащ ишъхьэгъусэу Нэфсэти зэрэзекIогъэ шIыкIэр — IэнэтIэ дэгъур ыIыгъ пэтзэ, ар ыгъэтIылъи, илI иIоф зэрэлъигъэкIотагъэр, щытхъу хэлъэу зэрэзэрихьэрэр.

Сафэраз музеим ипащэхэм мы зигугъу къэсшIырэ тхылъ шIагъор къызэрэдагъэкIыгъэмкIэ. Сэ сирэзэныгъэ ащкIэ нэбгырэ пчъагъэми къыздагощэу сшIошIы: ащ ишIуагъэкIэ, сэ сшъхьэкIэ джыри зы адыгэлI шIагъо зышъхьамысыжьэу ыкIи шIогъэшхо къыфихьэу илъэпкъ фэлэжьагъэу нэIуасэ сыфэхъугъ, цIыфмэ апае зыгорэхэр сшIэнхэмкIэ сиамал къыхигъахъоу, тишIэныгъэхэр зэIузыгъэкIотхэу, тищыIэныгъэ нахь гуфаплъэу тезыгъэплъэу, лъэпкъ гупшысэ куу зыкIэщыгъагъэу, псэемыблэжьэу лъэпкъым зэрэпсаоуи, хэхыгъэу лъэпкъ искусствэми афэлэжьагъэу ыкIи ащкIэ тыгу зыщэфэу, непэкIэ тигъуазэми апэблагъэ зышIырэр.

МЭХЪОШ Руслъан.

ИСКУССТВЭР — ТИБАИНЫГЪ

Уяплъызэ, узыIэпащэ

Сурэт пэпчъ гупшысэ хэхыгъэ хэолъагъо. КъокIыпIэм щыпсэурэ лъэпкъхэм яискусствэхэмкIэ Къэралыгъо музееу Мыекъуапэ дэтым къыщызэIуахыгъэ къэгъэлъэгъоным уегъэгъуазэ, уегъэгушхо.

Музеим идиректорэу Кушъу Нэфсэт зэхахьэм къызэрэщиIуагъэу, Адыгэ Республикэм исурэтышIхэм я Союз хэтхэм яIофшIагъэ нахьышIоу зэзыгъашIэ зышIоигъохэм амалышIухэр яIэх. Музеим къыщызэIуахыгъэ къэгъэлъэгъоныр искусствэм ишэпхъэ лъагэхэм адештэ.

Мыекъуапэ иадминистрацие культурэмкIэ игъэIорышIапIэ ипащэу Цэй Розэ, Адыгеим исурэтышIхэм я Союз итхьаматэу Хъуажъ Рэмэзан, зэлъашIэрэ сурэтышIэу, архитекторэу Бырсыр Абдулахь, Адыгеим исурэтышIхэу, IофшIэным иветеранхэу Петр Филиппенкэмрэ Эдуард Овчаренкэмрэ, Адыгэ къэралыгъо университетым искусствэхэмкIэ и Институт ипащэ иIэнатIэ зыгъэцэкIэрэ Елена Абакумовар зэхахьэм къыщыгущыIагъэх. ЩыIэныгъэм илъэныкъуабэ къызэлъаубытызэ, лIэшIэгъухэм яхъугъэ-шIагъэхэр сурэтхэмкIэ къызэраIуатэрэр, уахътэм диштэу мурадэу зыфашIыхэрэр яеплъыкIэхэм къащыхагъэщыгъэх.

ЗэхэщакIохэм ямурадхэр

Адыгеим исурэтышI 30-м нахьыбэмэ яIофшIэгъи 100-м къехъу музеим къыщагъэлъагъо. БлэкIыгъэ уахътэм зыфагъэзэжьызэ, илъэс зэфэшъхьафхэм ашIыгъэ сурэтхэм тяплъы, непэ зыгъэгумэкIыхэрэм тащагъэгъуазэ. СурэтышIхэм ятворчествэ уасэу фашIырэр зэхэщакIохэм къыхагъэщызэ, авторхэм ящыIэныгъэ искусствэм зэрэрапхыгъэм уасэ фашIы.

Урысыем инароднэ сурэтышIэу Къат Теуцожь Тыркуем зэкIом къыщилъэгъугъэхэм ащыщхэр лъэпкъ искусствэм «хигъэчэрэгъуагъэх». «ЛIыжъхэр», «Музыкантхэр», «Дэе куашэр» зыфиIохэрэр «къэбгъэгущыIэнхэм» фэшI умыгуIэу уяплъын, тарихъым зыфэбгъэзэн фае.

Бырсыр Абдулахь, ЛэупэкIэ Нурбый, фэшъхьафхэм ясурэтхэр тарихъым нахь епхыгъэх.

ЦIыфым щыIэныгъэм сэнэхьатэу къыщыхихыгъэм, ыгу ихъыкIырэм яхьылIэгъэ IофшIагъэхэр Н. ЛэупакIэм, Н. Аксеновым, Б. Воронкиным, С. Филатовым, фэшъхьафхэм къагъэлъагъох. Эдуард Овчаренкэм къызэрэтиIуагъэу, тыкъэзыуцухьэрэ дунаир живописым иамалхэмкIэ къызэIуихынхэм пылъ. Унэм итеплъ, чъыгхэр ащ къешIэкIыгъэхэу зэрэщытхэр, ошъогум иплъэмэ, ошъуапщэхэр «губжыгъэхэу» е тыгъэм инэбзыйхэр къызэрэшIэтыхэрэм уафещэ.

Коцышъхьэм къыщыублагъэу хьалыгъум унэсыным, Iэнэ шыгъэм укIэлъырысыным фэшI макIэп пкIун фаер. СурэтышIхэм ар къыдалъытэзэ, Адыгеир чIыгулэжь шъолъырэу зэрэщытым зыфагъазэ. МэкъумэщышIэм ищыIакIэ IофшIэкIэшIум къызэригъэбаирэр къаIуатэ.

Мастэр бгъэдаIомэ

Мэстанэм Iуданэр ипщынышъ, цым, шэкIым, нэмыкIхэм уигупшысэ къащыпIэтыныр Iоф къызэрыкIоу тлъытэрэп. Адыгеим и Къэралыгъо шIухьафтын къызфагъэшъошэгъэ сурэтышI цIэрыIоу Гъогунэкъо Мухьарбый фольклорым зыфигъэзагъ. Нарт эпосым ухещэшъ, Лъэпшъ гъукIэу зэрэщытыгъэм, кIыщым IофшIэнэу щыбгъэцэкIэн плъэкIыщтхэм уарегъэгупшысэ. Цым хишIыкIыгъэм адыгэмэ яшэн-хабзэхэр, япсэукIэ ахэолъагъо. Шъо зэфэшъхьафхэр М. Гъогунэкъом дэгъоу ыгъэфедагъэх. Сурэтым псэ пытэу къызщыбгъэхъузэ, пэблагъэу укIэлъырытэу мэстапэкIэ къыриIотыкIыгъэм уеплъы. Урыс пшъэшъэжъыеу Лъэпшъ ищыгъынхэм акIэупчIагъэм тилъэпкъ итарихъ нахьышIоу зэригъашIэ шIоигъуагъ.

Абрэдж Гощэфыжь иIэшIагъэхэри лъэгъупхъэх. Къэзыгъэзэжьырэ цIыфхэм япсэукIэ, ягупшысэ мэстапэмкIэ къызэIуехы. Адыгэ бзылъфыгъэм иIэпэIэсэныгъэ гъунэ зэримыIэр, мурад гъэшIэгъонхэр зэришIыгъэхэр уипкъынэ-лынэхэмкIэ зэхэошIэ.

Пхъэм хэпшIыкIын плъэкIыщт пкъыгъор макIэп. Хъуажъ Рэмэзан иIофшIагъэхэр Москва, Къыблэ федеральнэ шъолъырым, Тыркуем, нэмыкIхэм къащигъэлъэгъуагъэх. Музеим къыщыхахыгъэ IофшIагъэхэр музыкальнэ искусствэм, тарихъым япхыгъэх.

М. ЛэупакIэм, Г. Абрэджым, Р. Хъуажъым ясурэтхэм гъогу чыжьэ къакIугъэу зэрэщытри къыхэдгъэщы тшIоигъу. УблапIэр нахь гъэшIэгъон. Тхьапэм сурэтыр тырашIыхьэшъ, мастэкIэ е пхъашIэм иIэмэ-псымэкIэ къыраIотыкIыщтыр къэлэмыпэмкIэ къагъэлъагъо. Ащ ыуж ныIэп IофшIэнэу тэ тлъэгъурэм зыфежьэхэрэр.

Е. Абакумовам, О. Бреславцевам, нэмыкIхэм яIофшIагъэхэри мэстапэм къыщырагъажьэх, цым, гобеленым, нэмыкIхэм ахашIыкIыгъэхэр лъэгъупхъэх. О. Бреславцевам исурэтищ щыIэныгъэм ехьылIагъ.

Эдуард Овчаренкэм дунэе нэфынэм ехьылIагъэу ышIыгъэ сурэтым нэбгырабэ еплъыгъ. Къуанэ Аслъан къушъхьэм еплъыкIэу фыриIэр IупкIэу къегъэлъагъо. Къушъхьэ чапэр, огур, къушъхьэ лъапсэхэр зэхэугуфыкIыгъэх. Бзыоу быбыхэрэм тыгъэм инэбзыйхэм зафащэизэ, тичIыпIэ дахэхэр нэплъэгъум къитэгъэуцох...

ЕплъыкIэхэр

КъокIыпIэм щыпсэурэ лъэпкъхэм яискусствэхэмкIэ Къэралыгъо музееу Мыекъуапэ дэтым иIофышIэхэу Пэнэшъу Руслъан, Сулейман Фатимэ, Полина Образцовам, ХъокIо Ларисэ, СтIашъу Юрэ, нэмыкIхэм къэбар гъэшIэгъонхэр искусствэм пыщагъэхэм къафаIотагъэх, журналистхэм гущыIэгъу афэхъугъэх.

— Адыгэ Республикэм исурэтышIхэм тарэгушхо, — къариIуагъ журналистхэм Полина Образцовам. — Пэсэрэ лъэхъаным къыщаублэзэ, джырэ уахътэ ихъугъэ-шIагъэхэр узыIэпащэу къагъэлъагъо. Бырсыр Абдулахь, Къуанэ Аслъан, Гъогунэкъо Мухьарбый, Эдуард Овчаренкэм, Абрэдж Гощэфыжь, нэмыкIхэм лIэужхэр зэрапхых, ныбжьыкIэхэм щысэ афэхъух. Музеим къакIохэрэм, кIэлэеджакIохэм сигуапэу республикэм исурэтышIхэм ятворчествэ къафэсэIуатэ.

Журналистэу Елена Марковам зэгъэпшэнэу ышIыгъэхэм къапкъырыкIырэ гупшысэхэр Э. Овчаренкэм, М. Гъогунэкъом, Р. Хъуажъым ашIогъэшIэгъоныгъэх. Журналистхэмрэ сурэтышIхэмрэ нахьыбэрэ зэIукIэнхэ фаеу алъытагъ.

ШIэныгъэлэжьэу ГъукIэлI Зухрэ сурэтхэм яплъызэ Адыгеим итарихъ, ичIыопс гукIэ адэгущыIагъэу елъытэ. Къушъхьэу, псыхъо чъэрэу, мэзэу плъэгъугъэхэр сурэт ашIыгъэхэу нэгум къызыкIэуцохэкIэ, псэ апытэу къызыщыогъэхъу, IапэкIэ уалъыIэсы пшIоигъоу нэгъэупIэпIэгъухэр къыокIух...

Къэгъэлъэгъоныр мэзаем и 10-м ехъулIэу зэфашIыжьыщт.

Сурэтхэр музеим къыщытетхыгъэх.

ГАНДБОЛ

«Адыифыр» Краснодар щешIэщт

Мыекъуапэ игандбол бзылъфыгъэ командэу «Адыифыр» щылэ мазэм и 30-м Краснодар щыIукIэщт чIыпIэ командэу «Кубань».

«Адыифым» фэгумэкIыхэу Тэхъутэмыкъое, Теуцожь районхэм, Адыгэкъалэ ащыпсэухэрэр Краснодар щызэхащэрэ ешIэгъухэм яплъыхэу бэрэ къыхэкIы. Зичэзыу зэIукIэгъоу краим икъэлэ шъхьаIэ щыкIощтыр гъэшIэгъон хъущт, «Адыифым» фэгумэкIыхэрэр зэнэкъокъум ягуапэу еплъынхэу, тикомандэ Iэгу фытеощтхэу тэгугъэ.

Зэхэзыщагъэр ыкIи къыдэзыгъэкIырэр:
Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакцием зыдэщыIэр:
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр:
приемнэр: 52-16-79,
редактор шъхьаIэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44,
редактор гуадзэр-пшъэдэкIыжь зыхьырэ секретарыр: 52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр:
Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтынхэмкIэ ыкIи зэлъыIэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыпIэ гъэIорышIапI, зэраушыхьатыгъэ номерыр
ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр
ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр, 268

ЗэкIэмкIи пчъагъэр 4532
Индексхэр 52161 52162
Зак. 46

Хэутыным узщыкIэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00

Редактор шъхьаIэр
Дэрбэ Тимур

Редактор шъхьаIэм иапэрэ гуадзэр
МэщлIэкъо Саид

ПшъэдэкIыжь зыхьырэ секретарыр
ЖакIэмыкъо Аминэт